

Nr 325.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.*

Proposition har till riksdagen avlämnats med lag om "utlännings rätt att här i riket vistas". Denna författning är avsedd att efterträda en lag av år 1914 angående "förbud för vissa utläningar att här i riket vistas". Av denna olikhet i rubriker ligger det nära till hands draga den slutsatsen, att meningen nu är att bana väg för en förväntad nydaning i den internationella rätten. Inom denna förefinnes nämligen fortfarande en mörk punkt uti det nedärvda barbariet att behandla utläningar såsom rättsligen fågelfria i främmande land och föremål för vilket administrativt gottfinnande som helst utan stöd eller kontroll av rättmätig, lagbunden ordning.

Vid ett närmare efterseende befinnes emellertid, att den tillämnade nya lagstiftningen i sin ena del ej har till uppgift att göra någon ändring i bestående förhållande. Dess innehåll präglas liksom den gällande lagen väsentligen av den uppfattningen, att en utlännings vistelse inom vårt land är principiellt ett missförhållande. Den gamla rubriken passar därför vida bättre såsom motto även på det nu framlagda förslaget. Någon anledning att föreslå en ändring i rubriken föreligger dock icke. Tvärtom är det ett slags framsteg, att den nya lagen i sin devis hägnar en grundsats, som påkallar bemödanden att småningom skänka författningen ett innehåll som svarar mot densamma.

Rättvisligen måste nu medgivas, att enligt motiven regeringens förslag icke vill gälla för något annat än en kristidsåtgärd. Man säger, att alla övriga länder såsom en följd av världskriget och den ekonomiska kamp, som trätt i dess ställe, dragit sig inom sina skal under skydd av varjehanda lagstiftningsåtgärder. Befolkningsfrågan och dess skugga arbetslösheten är icke heller föremål för någon mellanfolklig omtanke. Varje stat får bäst den kan sköta sig själv i tillgodoseendet av sina invånares utkomstmöjligheter. De lättnader i samfärdseln, som på senare tider åvägabragts genom medgivande i åtskilliga länder efter ömsesidig överenskommelse av befrielse från de utfärdade passens visering, har man i dessa länder i viss mån nödgats taga tillbaka med den andra handen. På samma gång fri inresa medgivits för främmande, som medföra pass från sitt eget land, har stadgande i annan ordning utfärdats, att sådan främpling dock ej får söka arbetsanställning, utan att särskilda omständigheter anses kunna föranleda ett medgivande. För att utöva en sådan kontroll har man an-

sett sig nödsakad att ägna uppsikt över alla med pass försedda utländska resande. Denna uppsikt kan föranleda en vägran redan vid gränsen att inkomma i riket eller en utvisning vid något senare tillfälle. En sådan ordning leder till, att varje resande måste betraktas såsom en misstänkt figur, och en stor apparat med en myckenhet trakasserier och förbud för mänsklig hänsyn måste igångsättas.

När författningen väl en gång inriktats på denna väg, är i tillämpningen polisstaten eller den s. k. tjekan icke långt borta. Lagrådet finner den framlagda författningen göra ett beklämmande intryck. Den finner lagen av 1914 och det remitterade förslaget vila på diametralt motsatta principer. Rättsstaten har efterträtts, säger lagrådet, av den sociala välfärds- och polisstaten. 'I ena fallet fritt tillträde och rätt att kvarbo för en var oförvitlig, med rätt tillika att här söka sin ärliga försörjning genom arbetsanställning; ingen särskild övervakning med permanent anmälningsskyldighet; rättsliga garantier mot ingrepp till avlägsnande med förmänen att i sista hand vädja till landets högsta domstol. I andra fallet beroende vid hitkomsten av lokal myndighets uppfattning rörande utlänningens politiska skadlighet, och för det vidare uppehållet härstädes av tillstånd från ett administrativt ämbetsverk, som vid meddelande eller förvägran härav icke är bundet av stadgande normer, icke angiver några skäl och vars beslut är utan appell; ständigt övervakning och anmälningsskyldighet; förbud i princip mot arbetsanställning; utförpassning av dem, som ej lyckats utverka tillstånd att kvarstanna, eventuellt även av dem, som försyndat sig mot övervakningsföreskrifterna.'

Trots detta skarpa språk och dessa befogade bekymmer kapitulerar lagrådet inför situationen och finner sig icke kunna avstyrka, att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

Regeringen skyndar sig framhålla, att lagrådets syn på detta spörsmål i mycket överensstämmer med regeringens uppfattning. Då kritiken dock icke lett till avstyrkande i huvudsakliga delar, lär härav få slutas, säger justitieministern, att förslagets genomförande uppfattats såsom påkallat av omständigheternas tvång, inför vilket även djupt grundade betänkligheter måste falla. Lagen av år 1914, anför justitieministern vidare, tillkom för att tillgodose behovet av regler i lag för utvisningsförfarandet såväl ur allmän synpunkt som med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet. Dessa regler skulle enligt förslaget i allt väsentligt kvarstå. Frågan om den allmänna immigrationslagstiftning, som förslaget inbegriper, utgör en annan sida av problemet, vilken år 1914 ingalunda lämnades obeaktad, ehuru åtgärder då främst påkallades i förstnämnda syfte. Denna lucka i lagen kompletterades sedan i administrativ ordning, vartill möjlighet lämnats i lagen.

Erfarenheten har visat att 1914 års lagstiftning ingalunda uppbyggt det ideella tillstånd, som lagrådet skildrat. Möjlighet till administrativt gottfinnande var tämligen obegränsad och småningom utbildade sig med stöd just av denna lagstiftning det system, som nu ansetts böra vinna även riksdagens sanktion.

Under de gångna tiderna ha utlänningar ofta vänt sig till mig för att beklaga sin nöd, och jag har då sökt hjälpa dem till rätta efter förmåga och även lyckats i åtskilliga fall. Hänsynslösheten har enligt min uppfattning ofta varit mycket stor, beroende på, att det inrättats särskilda yrkesbefattningar för att utöva misstänksamhet mot utlänningar och laga att de komma ut ur landet med tillitande av tillgängliga förevändningar. För någon tid sedan vände sig — för att blott ta ett exempel — till mig en person, som hade anställning hos ett bolag. Han och hans familj hade vistats i landet i många år och barnen gingo i svensk skola. Han hade nu fått order att med familj lämna landet inom några dagar, och polisen grundade sitt förordnande på beslut från utrikesdepartementet. Det lyckades mig utröna så mycket, att beslutet grundat sig på en polisrapport. Om den hade emellertid den utvisade icke fått någon kännedom — överhuvud taget få utlänningar icke tillfälle att se och yttra sig över sådana undersökningar om dem. Rapporten var nämligen 'hemlig'. Utrikesministern var förbehållsam och ansåg sig nödsakad vägra även mig att få ta del utav rapporten. Delinkventen hade emellertid sökt svenskt medborgarskap. Handlingarna därom lågo i justitiedepartementet, och voro således icke hemliga. Bland dem upptäckte jag en avskrift av den hemliga rapporten i utrikesdepartementet. Med ledning av detta fynd kunde nu en undersökning verkställas, och jag kom därvid med biträde av den utvisades advokat till det av dokument bestyrkta resultatet, att polisrapporten var särdeles angripbar. Jag skall icke vid detta tillfälle skildra dessa interiörer. Det lyckades mig nu utverka att under en lång föredragning få belysa ärendet privat inför dåvarande stats- och utrikesministern i närvaro av ett annat statsråd och en riksdagsman från andra kammaren, vilken också intresserat sig för saken. Resultatet blev att den utvisade erhöll uppehållstillstånd på ytterligare sex månader med råd under hand att återkomma längre fram med en ansökan om medborgarskap.

Damoklessvärden över utlänningarnes huvuden hänga på fyra ställen, nämligen i utrikesdepartementet, polisen, socialstyrelsen och justitiedepartementet. Det är många skärseldar de måste gå igenom, av vilka de två förstnämnda äro de svåraste.

Dylika erinringar föranledde mig redan år 1920 väcka motion (nr 148 i första kammaren) om en revision av 1914 års lag. Det framhölls däri, att utlänningars rättsställning på främmande territorium vore ett hitintills försummat lagstiftningsområde. Framställningen utmynnade i yrkande, bland annat, om en uppfordran till regeringen att verkställa och framlägga en fullständig omarbetningen av 1914 års lag samt de med eller utan stöd av denna lag utfärdade administrativa författningar, i syfte att billighet och rättvisa vederfaras utlänningar, som vistas på svenskt territorium. Ingen medlem av riksdagen hade några rön av lagstiftningens anda och tillämpning mer än motionären, och därför blev framställningen begripligt nog avslagen.

Det är väl sannolikt att om Europa återgick till den fria samfärdseln, som ägde rum före 1914, skulle även nu immigrationsfrågan lösas av sig själv. Det

är tillräckligt överbefolkat i Europas länder, för att något av dem skall lockas till folkvandringar. Det är ingen lätt sak att flytta över till ett annat land och bosätta sig där utan rötter i samhället, helst om dessutom, såsom förhållandet är med inflyttning till Sverige, språket gemenligen reser ytterligare hinder. Den judiska rasen, såsom tränad i konsten att leva på landsflykt, skulle möjligen i någon mån göra ett undantag.

Att klavbinda hela den fria samfärdseln för de undantag, som kunna betecknas såsom en immigrationsfråga, kan väl icke vara en berättigad ordning. Att inrätta sig, såsom nu förespås av både regering och lagråd, på ett tämligen permanent sätt för en sådan kristidsordning är beklämmande. Att av sådana bevekelsegrunder framtinga ett polisvälde genom samarbete mellan utrikesdepartementet och överståthållarämbetet för polisärenden, böra åtminstone vänner av frihet, rättvisa och mellanfolklig förståelse motsätta sig.

I ett framstående arbete under medverkan av ett stort antal amerikanska vetenskapsmän och tänkare om den nordamerikanska civilisationen fann jag nyligen en uppsats om den administrativa terrorn därstädes mot utlänningarna, som betecknades såsom fullständigt rättslösa. Det var en skamfläck för nämnda civilisation, sade författaren, och allt borde göras för att skapa internationell rätt på detta försummade område.

Denna rättsordning bör byggas på grundsatsen om folkens rätt att umgås med varandra, främlingars rätt att ha ett människovärde som omhägnas av lagarna lika väl som infödda, upphävande av onödiga skrankor och trakasserier samt undantagsstadgande för erforderliga undantagsfall och icke för dessas skull tillstrypning av hela den ordinarie samfärdseln.

Det nu framlagda förslaget bör således enligt min uppfattning icke läggas till grund för någon lagstiftning. Den befintliga lagstiftningen behöver säkerligen också undergå en revision från grunden. Att nu i sådant syfte företa en omredigering av förslaget i ett så omfattande syfte är uppenbarligen för riksdagen ogörligt. Även oundgängliga förändringar i detaljerna motivera tillräckligt en återförvisning. Däremot bör synes mig fasthållas förslagets mening, att dessa angelägenheter måste i huvudpunkterna och detta icke minst till förhindrandet av administrativa överilningar regleras genom lag och icke genom administrativa författningar.

En detalj må här beröras. Det vore väl önskligt, att tid, besvär och omkostnader åter besparades skandinaverna för anskaffande av pass vid resor mellan de skandinaviska länderna. Det säges, att norrmän och danskar avböjt. En god utväg kan då vara, att Sverige ensamt till en början föregår med gott exempel.

Det hemställes alltså,

att riksdagen ville, med avslag å propositionen om rätt för utlänning att vistas i riket, i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t ville:

1) framlägga ett lagförslag om säkerställande av utlänningars rätt att fritt vistas i riket med allenast de moderat utfor-

made begränsningar, som äro av förhållandena oundgängligen påkallade;

2) taga initiativ till en mellanfolklig överenskommelse i folkförbundet eller annorledes till tryggande av utlämmingars rättsställning under vistelse i främmande stater;

3) upphäva passtvang för resande till Sverige från Danmark och Norge samt inleda underhandlingar med båda sistnämnda länderna om passfri inresa till dem från Sverige.

Stockholm den 26 mars 1927.

Carl Lindhagen.
